

Узунова Ганна Юрївна,
*старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем
досудового розслідування навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної
академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

**НЕЗАКОННЕ ЗАХОПЛЕННЯ МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ
(РЕЙДЕРСТВО): ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ**

Серйозною загрозою для гарантованої Конституцією України недоторканності права власності є незаконні захоплення майнових

комплексів юридичних осіб, які отримало в засобах масової інформації, а також у спеціальній літературі назву - рейдерство.

Це протиправне явище пов'язане з такими загрозами економічній безпеці, як збільшення корумпованості державних службовців та представників суддівського корпусу, підвищення рівня безробіття, монополізація ряду сегментів ринку, втрата конкурентоспроможності, руйнування і падіння виробництва, дискредитація представників влади, правоохоронних органів і судів, погіршення інвестиційного клімату.

Відсутність нормативно закріпленого поняття рейдерства, а також те, що кримінально-правова кваліфікація даних діянь здійснюється за різними статтями Кримінального кодексу України, не дозволяє належним чином визначити реальний стан даної злочинності. Тому обсяги рейдерства оцінюються приблизно. Проблема рейдерства в нашій країні нерозривно пов'язана з проблемою корупції. На жаль, в усіх органах державної влади частина осіб, які мають державно-владні повноваження, використовує їх для лобіювання інтересів окремих фінансово-промислових структур, а також для силових підтримок рейдерських дій.

У розслідуванні злочинів, пов'язаних з рейдерством, є істотні недоліки. До них слід віднести наступні: нечітке визначення особливостей предмета доказування; відсутність встановлення усіх злочинів, вчинених підозрюваними, не увага до їх злочинних зв'язків; особливості складності та багатоаспектності даної злочинної діяльності. Додаткові труднощі з виявлення, розкриття та розслідування злочинів викликані і тим, що члени організованих злочинних груп, які здійснюють свою протиправну діяльність в цьому секторі економічної діяльності, володіють великими матеріальними ресурсами, високою технічною оснащеністю, що забезпечує вдосконалення кримінальних способів недружнього поглинання і відповідний рівень конспірації своєї діяльності. Говорячи про організацію розслідування рейдерських захоплень, слід розуміти, що кожен раз при розслідуванні рейдерського захоплення доводиться мати справу з нестандартною ситуацією, до якої не можна підходити з типовими шаблонами.

Перелік слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування буде залежати від тих обставин, які необхідно встановити. У більшості випадків головними завданнями початкового етапу розслідування є виявлення, огляд, вилучення і забезпечення схоронності документів та інших носіїв інформації. Основними способами збирання документів, що несуть доказову інформацію, є слідчі (розшукові) (обшук, огляд) та інші процесуальні дії (подання та витребування документів, тимчасовий доступ до документів). З метою виявлення слідів злочину, встановлення інших обставин, що мають значення для кримінального провадження, проводиться огляд приміщень, речей і документів. Велике значення на початковому етапі розслідування мають допити громадян та представників юридичних осіб, які були причетні до діяльності «загарбника» і яким було завдано шкоди.

З усього переліку питань відчуження цінних паперів та переобрання керівних органів необхідно, з пред'явленням документів, детально допитати потерпілих і підозрюваних. Слід допитати всіх учасників юридичної особи, співробітників, які брали документи та здійснювали реєстраційні дії, в разі необхідності допитати нотаріуса, який засвідчував договір купівлі-продажу, статутні документи, доручення. Необхідно звернутись до слідчого судді з клопотанням про накладення арешту на кореспонденцію, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж та електронних інформаційних систем. Найближчим часом після захоплення необхідно врегулювати ситуацію з пропуском режимом на підприємство (організацію). У приватного охоронного підприємства, що здійснює охорону підприємства, необхідно перевірити (і копіювати для кримінального провадження) договір про здійснення охоронних функцій, наявність ліцензії на приватну охоронну діяльність, встановити, наприклад, на якій підставі не допускаються на територію колишні керівники (копію документа про це також долучити до матеріалів кримінального провадження). На даному етапі необхідно встановити особу, підозрювану у вчиненні «рейдерського» захоплення, наявність в діях ознак складу того чи іншого злочину.

На наступному етапі розслідування злочину важливим моментом залишається організація взаємодії всіх підрозділів і служб правоохоронних органів, проте ініціатива виходить від слідчого, який здійснює кримінальне провадження. Після встановлення особи, яка вчинила злочин, вживаються заходи щодо притягнення її до кримінальної відповідальності як підозрюваного, допиту і застосування до неї запобіжного заходу. У цей період слідства за необхідності можуть бути призначені судово- бухгалтерська або судово-економічна експертизи. В окремих випадках (наприклад, коли в ході «рейдерського» захоплення здійснюється підробка, виготовлення підроблених документів, штампів, печаток) на наступному етапі розслідування потрібне проведення слідчого експерименту з метою перевірки та уточнення показань підозрюваного про спосіб виготовлення підроблених документів, печаток штампів шляхом відтворення дій, обстановки та інших обставин події злочину. Таким чином, організація початкового і наступного етапів розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним захопленням майнових комплексів, як і інших злочинів, має свої особливості і специфіку. Протягом усього розслідування важливим моментом виступає активна взаємодія всіх служб і підрозділів, що є запорукою успішного розслідування злочинів.